

Rüşd Değil Yaş Meselesi: Erken Yaşta Evlilikler ve Üreme Sağlığı Sorunları

A Matter of Age, Not Puberty: Early Marriages and Reproductive Health Problems

Mukaddes AKTOPRAK¹, Sidar GÜL²

ÖZET

Çocuk gelin, çocuk damat diğer adıyla erken yaşta evlilikler; gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde süregelen ataerkil ve geleneksel toplum yapısının bir ürünüdür. 18 yaşın altında henüz psikolojik ve fiziksel gelişimi tamamlanmayan bireyler toplum ve aile büyüklerinin kararlarıyla hazır olmadıkları sorumlulukların altına girmektedir. Eğitim durumu, sosyoekonomik durum, yasal boşluklar ve kültür gibi faktörler erken yaş evliliklerine zemin hazırlamaktadır. Şiddet, istismar, kontraseptif yöntemlere ulaşamama, istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma açısından erken yaşta evlenen çocuklar daha büyük risk altındadır. Bu derleme çalışması; erken yaşta görülen evliliklerin kız ve erkek çocukları açısından nedenlerinin ve sakıncalarının araştırılması, her iki cinsiyet açısından yarattığı üreme sağlığı sorunlarının değerlendirilip, çözüm önerilerinin literatür doğrultusunda sunulması amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, çocuk damat, çocuk gelin, üreme sağlığı sorunları.

ABSTRACT

Child bride, child groom, also known as early marriages; it is a product of the patriarchal and traditional society structure that continues in underdeveloped or developing countries. Individuals under the age of 18, whose psychological and physical development has not yet been completed, are under the responsibilities that they are not ready for with the decisions of the society and family elders. Factors such as educational status, socioeconomic status, legal gaps, and culture pave the way for early marriages. Children who marry at an early age are at greater risk for violence, abuse, inability to access contraceptive methods, unwanted pregnancies, and sexually transmitted diseases. The aim of this review study was to investigate the causes and drawbacks of early marriages for girls and boys, to evaluate the reproductive health problems caused by both genders, and to present solution proposals in line with the literature.

Keywords: Marriage, child groom, child bride, reproductive health problems.

¹ Öğrenci, Siirt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Siirt, Türkiye. ORCID: 0009-0001-6924-3110

² Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Siirt, Türkiye. ORCID: 0000-0002-5766-4129

Sorumlu Yazar: Sidar GÜL, Siirt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Siirt, Türkiye. e-mail: sidaraytekin@gmail.com

GİRİŞ

Erken yaşta evlilikler geleneksel ve ataerkil kültür tarafından üretilen genelde tüm insanları özeldense kız çocukları ve kadınları olumsuz yönde etkileyen, toplumların gelişmesinin önünde engel olarak duran en önemli küresel sorunlardan biridir (Tuğrul, 2018). Dünyanın her yerinde görülmekle birlikte daha çok, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunlukla yoksul ve kırsal kesimlerinde yaşanır. Sayısal verilere bakıldığında, erken yaşta evlilikler gün geçtikçe artmaktadır. Dünyada her yıl 18 yaşının altında 12 milyon kız çocuğu 15 yaşında evlendirilmekte ve 2030 yılına gelindiğinde 150 milyondan fazla kız çocuğunun 18 yaşından önce evlenmiş olacağı öngörülmektedir (UNICEF, 2022). Ayrıca dünya genelinde 115 milyon erkeğin çocukken evlendirildiği tespit edilmiştir (Kohno vd., 2020). Erken yaşta evlenen kız ve erkek çocukları biyolojik ve sosyal yapıları gereği farklı risk ve sonuçlarla karşılaşmakla birlikte erken yaşta evlilikler her iki cinsiyet için de çok açık insan hakkı ihlalidir. Azımsanmayacak derecede fazla olan erken yaşta evlilik oranları; ülkelerin dünya çapında 2030 yılı için hedeflenen Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşması için önemli ölçüde ilerleme kaydetmesi gerektiğini göstermektedir (UNICEF, 2022).

Erken yaşta evlilik, küresel olarak sosyal ayrımcılığın hayatta kalan bir biçimi olarak görülmekte ve pek çok ülkenin yasaları tarafından reddedilmektedir. Ancak erken yaşta evlenen çocuklar çeşitli nedenlerle genellikle korumasız bırakılmaktadır. Bu nedenler arasında yasal asgari evlilik yaşı ile gerçek uygulama arasında tutarsızlıklar, kanunlarının geleneksel evlilikler için geçerli olmaması, yetersiz evlilik kaydı ve yasayı çiğneyenlere (ebeveynler, eşler, memurlar vb.) önerilen yaptırımların uygulanmaması yer almaktadır. Bu nedenle son yüzyılda, çocuk evliliklere karşı durma küresel düzeyde derinleşmiş, endişeler çeşitli sözleşmeler ve tüzüklerde dile getirilmiştir (Batyra ve Pesando, 2021). 20. yüzyılın ikinci yarısında güvenli annelik ve adölesan sağlığı söylemleriyle gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklara ve diğer ciddi sağlık sorunlarına karşı savunmasız olduğu ortaya çıkarılmış ve bunun altında yatan en önemli nedenin erken yaşta evlilikler olduğu konusuna dikkat çekilmiştir. Daha yakın zamanda, özellikle kız çocukları için yaygın eğitim ihtiyacının önemsenmesiyle erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler konusuna daha fazla odaklanılmıştır. Ayrıca erken yaşta evliliklerin hızlı nüfus artışına katkısı yadsınamaz bir gerçekliğe sahiptir (Adedokun vd., 2016). Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin fiziksel, psikososyal ve üreme sağlığına etkileri, bireysel, ailesel ve toplumsal sonuçları arasındaki ilişki göz önüne alındığında bu derlemenin amacı; erken yaşta görülen evliliklerin kız ve erkek çocukları açısından nedenlerinin ve sakıncalarının

araştırılması, her iki cinsiyet açısından yarattığı üreme sağlığı sorunlarının değerlendirilip, çözüm önerilerinin literatür doğrultusunda sunulmasıdır.

Erken Yaşta Evliliklerin Nedenleri

Erken yaş evliliklerinin nedenleri ekonomik, eğitsel, kültürel, sosyal ve dini faktörlerin etkileşimine dayanmaktadır (Mukherjee ve Sekher, 2017). Ekonomik faktörler başlığı altında değerlendirilen yoksulluk durumu erken yaşta evliliğe ilişkin karar alınmasında önemli bir yer almaktadır (Adedokun vd., 2016). Çünkü erken yaşta evliliğin yaygın olduğu toplumlarda kimi zaman özellikle kız çocukları aile içinde ekonomik yük olarak görülmektedir. Bu yükün bir an önce bir başkasına devredilmesinin en makul yolu evlilik olarak görülmektedir (Aslan, 2019). Dünyada başlık parası geleneği ülkelerin sosyokültürel özelliklerine göre farklılık gösterse de devam etmektedir (TÜİK 2021; UNICEF 2022). Böylece aileler kız çocuğunu evlendirerek başlık parası adı altında kendilerine ekonomik kazanç sağlamaktadır. Aynı zamanda erken yaşta evlendirmenin kız çocuğunun kendisine de ekonomik refah ortamı sağlayacağı düşünülmektedir (De Groot vd., 2018). Kırsal bölgelerde bu oranın fazla olmasının sebebi özellikle kız çocukları için gelecekle ilgili güvence altına alınmasını sağlayan okullaşma ve beceri edinme gibi faaliyetleri destekleyecek kaynakların yetersiz olmasıdır (UNFPA, 2020). Erken yaşta evliliğin nedeni olarak gösterilen yoksulluk durumu aile fertlerinin eğitim düzeyinin düşük olması ile doğrudan ilişkilidir. Böylece aile fertlerinin özellikle de ebeveynlerin eğitim düzeyi erken yaşta evliliklerde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklarını erken yaşta evlendiren ailelerin eğitim düzeyi genellikle düşüktür (Polyakova, 2018; Çelebi ve Piyal, 2022). Ayrıca erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler de çocukların eğitim almasının önünde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk evleneceği için okuldan alınmakta, zamanını evine, eşine, çocuk sahibi olmaya ve çocuk bakmaya ayırması beklenmektedir (Aslan, 2019).

Erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler, sosyal normlar ve dini inançlar çerçevesinde şekillenmektedir. Bazı bölgelerde, evli olmayan bir kız çocuğunun evlilik öncesi cinsel birliktelik yaşaması veya evlilik dışı hamile kalmasından kaynaklanan utançtan kaçınmak için erken yaşta evliliğin ailenin onurunu koruyan bir uygulama olduğuna inanılmaktadır. Çünkü çok uzun süre evli kalmayan kadınların bekâretleri sorgulanmakta ve bu durum aile itibarını tehlikeye atabilmektedir (Belles Obrero ve Lombardi, 2020). Çoğu dini inanişe göre; çocuğun ergenlik çağına girmesi evlenebilmek için yeterlidir. Ayrıca dini inanışlar açısından genç yaşta evlilik, ahlaki, sosyal ve psikolojik gerekçelerle değerli bir olay olarak algılanmakta ve hatta tavsiye edilmektedir. Geleneksel ve dini inanışların bu şekilde yanlış yorumlanması sonucu

daha psikososyal büyüme ve gelişmesini tamamlayamayan çocuklar evlilik gibi ağır bir yükün altına girmekte ve evliliğin getirmiş olduğu olumsuz sonuçlara katlanmaktadır (Kohno vd., 2020). Çocuk evlendikten hemen sonra üreme yeteneğini kanıtlamak için aile bireyleri tarafından çocuk sahibi olma baskısına maruz kalmaktadır. Ailelerin çocuk isteğinin nedenleri arasında; erkeğin şanı, soyun devamı, malların devri, yaşlılıkta onlara bakmak için güvence, toprağın işlenmesi ve iş gücü gerekliliği gibi faktörler yer almaktadır (Hao Li vd., 2020; Tessema, 2020).

Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin yaygın olduğu bölgelerde farklılaşan bir diğer neden yaşanan göç, savaş veya felaketlerdir. Bu süreçte özellikle çocukların da dâhil olduğu savunmasız grupların cinsel istismar, tecavüz ve insan ticareti gibi istenmeyen durumlara maruz kalma ihtimali artmaktadır. (Bartels vd., 2020). Aileler özellikle kız çocuklarını korumak için onların erken yaşta evlendirilmesini tercih etmektedir. Ayrıca felaketler sonrasında gerçekleştirilen erken yaşta evlilikler ekonomik olarak gelir sağlayacak bir fırsat olarak görülürken, kimisinde ise felaket sonrası kimsesiz kalan çocukları korumaya yönelik gerçekleştirilmektedir (Aktepe ve Atay, 2017).

Erken yaşta evliliklerin nedenleri arasında aile içi şiddetin etkisi de bulunmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan ve yaşadıkları şiddet karşısında çoğu zaman sessiz kalan kız çocukları, yaşadıkları olayların kendilerinde yarattığı travmanın etkisiyle erken yaşta evlenmeyi bir kurtuluş olarak görüp kabullenmektedirler. Ayrıca üvey anne veya üvey baba gibi unsurlarda çocukta erken evlilik yaparsa bu durumdan kurtulacağı inancını pekiştirmekte ve erken evlilikleri tetiklemektedir (Yüksel ve Yüksel, 2014; Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018). Ancak erken yaşta evlendirilen çocukların maruz kaldığı şiddet döngüsü devam etmektedir. Üstelik şiddet uygulayıcısı yalnızca eş ile sınırlı olmayıp; eşinin aileleri tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla; aile içi şiddet erken yaşta evliliklerin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilmektedir (Aktepe ve Atay, 2017; Aslan ve Kışlak, 2022).

Çocukluk çağında evlenen kız ve erkek çocuklar biyolojik ve sosyal farklılıklar nedeniyle aynı risk ve sonuçlara maruz kalmasa da bu uygulama her iki cinsiyet için hak ihlalidir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF'e) açıkladığı resmi rakamlara göre; küresel olarak 18 yaşından önce evlendirilen erkek çocukların sayısının 115 milyonu aştığı belirtilmektedir (UNICEF, 2022). Kızlar arasında erken yaşta evliliklerin yaygınlığı, nedenleri ve etkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiş olsa da erkekler arasında erken evliliklere ilişkin çok az araştırma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda erkeklerin erken yaşta evlendirilmesinde etkili olan faktörler; geleneksel ve kültürel normların erkek egemen anlayış

göstermesi, toplumsal baskının aşırı olması, yoksulluk ve farkındalık eksikliği olarak belirtilmektedir (UNFPA, 2020; Barai vd., 2023). Ayrıca ileri yaşlarda evliliğin zor olacağına yönelik endişeler, arkadaş, akran veya toplum tarafından alay edilip aşağılanma korkusu, erken yaşta evlendiğinde daha fazla sayıda çocuk sahibi olabilme, mirastan daha fazla pay alma düşüncesi, gelişmemiş ülkelerde hala süregelen evliliğini geciktirmiş erkeğe kız verilmemesi gibi gelenekler ve aile bireylerinin erkeğin evlilik öncesi cinsel birlikteliğini engelleme isteği gibi nedenler erkeklerin aileleri tarafından erken yaşta evlendirmeye teşvik etmektedir (Mukherjee ve Sekher, 2017; Gastón vd., 2019).

Erken Yaşta Gerçekleştirilen Evliliklerin Sonuçları

Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin olumsuz sonuçları gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan bir arada incelenmesi gereken bir boyut kazanmaktadır (Susilo vd., 2021).

Erken yaşta evlenen çocuklarda yoksullaşma görülmektedir ve dolayısıyla onların gelişimi engelleyen sosyal ve sağlık sorunlarıyla karşılaşma olasılığını arttırmaktadır. Çocuk yaşta evliliğin yaygınlaşması, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ailelerin yoksulluktan kurtulmasını giderek zorlaştırmaktadır. Böylece yoksulluk ve diğer kalkınma sorunlarıyla mücadele yönelik uluslararası çabalar sekteye uğramaktadır. Dolayısıyla erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler ülkeler açısından da maliyetli sonuçlar doğurmaktadır (Ahmed vd., 2019).

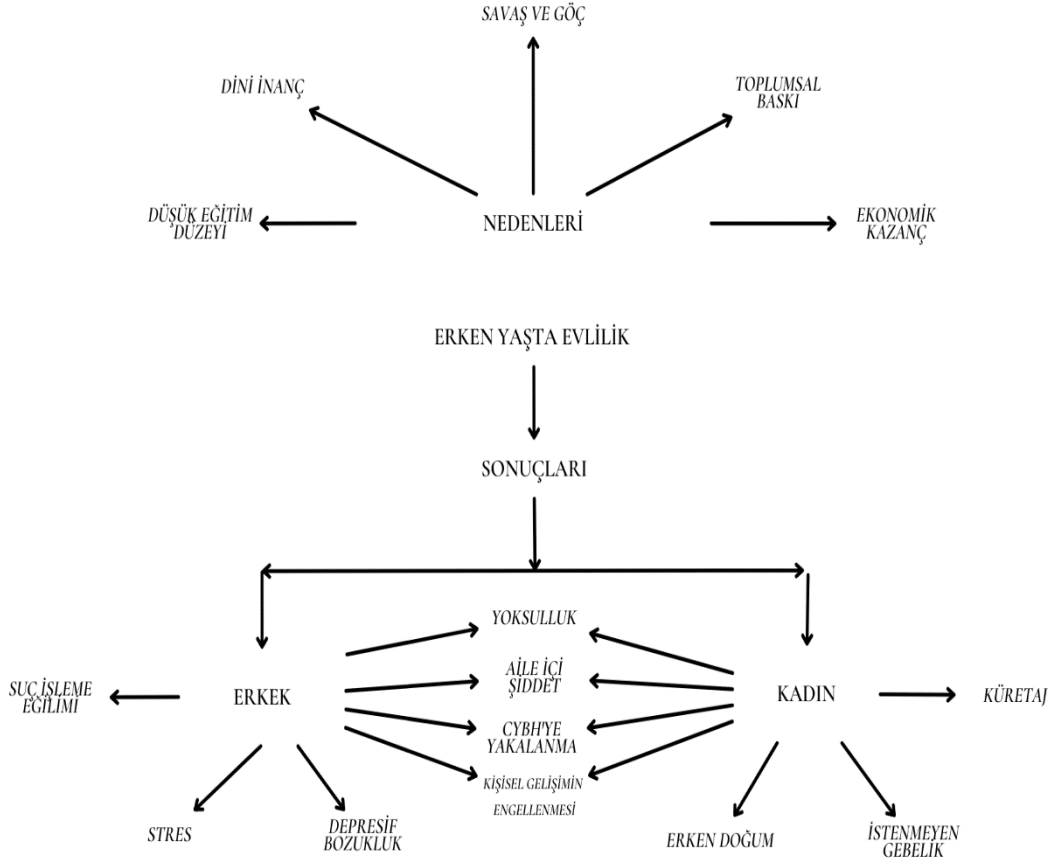
Evliliğin psikososyal gereklilikleri (aile ve eş-arkadaş ilişkileri), genellikle karmaşık aile ortamlarındaki rollerine büyük ölçüde hazırlıksız olan çocuk gelinlerin ve damatların üstesinden gelemediği bir durumdur. Çocuk gelinler, genç eş olarak konumları göz önüne alındığında şiddetin tüm biçimlerine (aile içi şiddet, fiziksel, psikolojik travma, evlilik içi tecavüz, taciz gibi) maruz kalmaktadır. Erken yaşta gerçekleştirilen evliliğin boşanma, terk edilme, ayrılık ve mülkiyet haklarının reddi ile güçlü bağlantıları bulunmaktadır (Adedokun vd., 2016; Bellés-Obrero ve Lombardi, 2023).

Erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler, cinsel birliktelik yaşının düşmesi anlamına gelmektedir. Günümüzde adölesan dönemdeki yaklaşık 20 milyon kadının karşılanmamış aile planlaması ihtiyacı olduğu gerçeği, erken yaştaki evliliklerin önemli bir göstergesidir (UNFPA, 2019). Türkiye’de ise 15-19 yaş arasındaki evli adölesanların %41.3’ünün herhangi bir aile planlaması yöntemini bilmemekte olup bu grubun karşılanmamış aile planlaması ihtiyacı %10.9’dur (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2019). Erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler sonucu doğal olarak doğurganlık süresi uzamakta ve daha fazla doğum yapılmaktadır.

Adölesan dönemdeki kadınların doğum öncesi takip sıklığı yetersiz ve çoğunluğunun doğumu sağlıklı koşullarda ve deneyimsiz kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durum yılda yaklaşık olarak adölesan dönemdeki 2-4 milyon arasında kadının düşük yapmasına sebep olmaktadır (UNFPA, 2019; Zeren ve Gürsoy, 2020). Kontraseptif yöntemlere ulaşılamaması, gebeliğin istenmemesi, HIV/AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara maruz kalması ve serviks kanseri görülmesi açısından adölesan dönemdeki kadınlar daha büyük risk altındadır (Tessema, 2020). Yapılan bir çalışmada 15-18 yaş aralığındaki evli kadınların çoğunluğu evliliklerinin ilk iki yılında gebelik istememelerine rağmen gebeliği koruyucu herhangi bir yöntem kullanmamıştır. Aynı çalışmadaki kadınların gebeliği koruyucu yöntemler hakkında bilgi düzeyi yetersiz olup, çoğunluğu erken yaşta çocuk doğurmuştur (Dönmez, 2019). Çocuk doğurmak için fiziksel sağlığın yeterince gelişmemesi ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği birleştiğinde maternal mortalite ve morbidite oranlarında artış kaçınılmaz bir sonuçtur. Ayrıca erken yaşta evlilikler; sadece evlenen kızları etkilemekle kalmayıp, bu evlilikten doğacak olan çocukların sağlığı açısından da önemli bir sorundur. Adölesan annelerin bebeklerinin izlemlerinde bu bebeklerin erişkin anne bebeklerine göre daha fazla beslenme bozukluğu ve büyüme geriliği sorunu yaşadıkları, bilişsel fonksiyonlarının ve gelişimlerinin daha geride, öğrenme kapasitelerinin daha düşük, çocukluk çağında davranış problemlerinin daha fazla ve suç işleme potansiyellerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar adölesan gebeliklerin sadece kısa dönemde değil uzun dönemde doğan bebekler üzerine olan olumsuz etkilerini göstermektedir (Efevbera vd., 2017; Polyakova, 2018).

Çocuk gelinler gibi erken yaşta evlendirilen çocuk damatlar da hazır olmadıkları sorumlulukları üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Evlilik, çocuk damatlar açısından başlı başına ekonomik bir yükümlülük getirirken, erken babalık durumunda daha ağır bir yükü karşı karşıya kalınmaktadır. Erken yaşta bu sorumlulukları üstlenmek ve neyi nasıl yapacağını bilememek kişinin benlik saygısını düşürmekte dolayısıyla depresif bozukluk ve stres gibi kötü sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca kız çocukları gibi erkek çocukları da eğitim olanaklarından yararlanamamakta ve gelişimleri kısıtlanmaktadır. Çocuk damatlar eğitim yetersizliğinden dolayı nitelikli işlerde çalışamamakta ve daha az gelir elde etmektedir. Gelir düzeyinin düşük olması ve yetiştirmeye çalıştığı sorumlulukların fazla olması gibi nedenler erkeğin suç işleme eğilimini arttırmaktadır (Mukherjee ve Sekher, 2017; UNICEF, 2022).

Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin nedenleri ve sonucunda yaşanan sorunlar, her iki cinsiyet açısından literatür doğrultusunda Şekil 1'de gösterilmiştir (Aktepe ve Atay, 2017; Polyakova, 2018; Aslan 2019; Gastón vd., 2019; Susilo vd., 2021; UNICEF, 2022).

Şekil 1. Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin nedenleri ve sonuçları

Erken Yaşta Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Çözüm Önerileri

Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin yıkıcı sonuçları ve bu uygulamanın kalkınmaya ulaşma üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında, multidisipliner çerçevede çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin önlenmesine yönelik farkındalık çalışmaları; aileler, toplum liderleri, medya ve kitle iletişim araçları, sivil toplum kuruluşları ve yasa/politikalar çerçevesinde geliştirilmelidir (Mcavock, 2021). Ailelerin ekonomik açıdan güçlenmesi erken yaştaki evlilikleri büyük oranda azaltacaktır (De Groot vd., 2018). Bu konuda ailelere gelir getiren bir iş imkânı sağlamak, ailenin yaşam kalitesini yükseltip çocuğun eğitim almasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra özellikle kırsal kesim ve köy okullarında eğitim gören çocukların eğitim olanaklarının artırılması çocuk yaştaki evlilikleri azaltacak en önemli stratejidir. Kırsal kesimde yaşayan çocuklar ve aileleri için ekonomik desteğin ve burs imkânlarının sağlanması, eğitim masraflarına destek olunması, çocukların okula ulaşımının kolaylaştırılması gibi uygulamalar okul çağı çocuğuna sahip

ebeveynlerin çocuğu evlendirmek fikrinden uzaklaşmasına ve çocuğun eğitim hayatının devam etmesine katkı sağlamaktadır (Aslan, 2019).

Ailelerin karar verme süreçlerinde etkili olabilen dini liderler, öğretmenler, sağlık profesyonelleri gibi kamu görevlileri erken yaşta evlilik olgusunun önlenmesine yönelik bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapmalıdır. Toplumlardaki sosyo-kültürel alanlarda görev yapan bu kişiler, çocuk yaşta evlendirilme riski olabilecek durumları farkedebilmeli ve bildirim mekanizmasını kullanabilmelidir. Çocukların erken yaşta evlendirilmesi geleneğine sahip toplumlarda aileleri bilinçlendirmek ve çocukların karşılaşılabilecekleri riskleri anlatmak çözüme katkı sağlayabilir. Bu çalışmalarda özellikle kız çocuklarının eğitimleri konusu dikkatlice ele alınmalıdır (Batyra ve Pesando, 2021). Din adamları kız çocuklarının erken evlendirilmesiyle ilgili toplumdaki yanlış inanışları değiştirmeye yönelik danışmanlık yapmalıdır. Yine toplumla iç içe olan, topluma bilgi verici ve yol gösterici sorumluluğu bulunan hemşireler ve ebeler erken yaşta evliliklerin önlenmesi için anahtar rol konumundadır (Bebitova ve Emül, 2021). Özellikle kadın sağlığı hemşirelerinin ve ebelerin erken yaşta evliliklerin önlenmesi konusunda üstelenmiş olduğu sorumluluklar kadın sağlığı ile ilgili anne ölümü, gebeliğe bağlı ölüm, adölesan gebelik, istenmeyen gebelik ve isteğe bağlı düşük gibi göstergelerin iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca erken yaşta evlenen çocuklar olumsuz sağlık sonuçları açısından yakın takibe alınmalıdır. Erken yaşta evliliklerin ve adölesan gebeliklerin getireceği riskler konusunda sağlık profesyonellerinin öğrencilik döneminden itibaren eğitimler ve çalışmalar yaparak bu konuda farkındalık geliştirmeleri önemlidir (Raj vd., 2019; Zeren ve Gürsoy 2020).

Medya ve kitle iletişim araçları erken yaşta evliliğin önlenmesine yönelik güvenli iletişim alanları geliştirme ve çocuk hakları konusunda bilgi edinebilme doğrultusunda hareket etmelidir. Erken yaşta evlendirilen veya evlendirilme olasılığı bulunanların bir araya gelmesine imkân tanıyan çevrimiçi güvenli destek ağları oluşturulmalıdır. Erken yaşta evliliklerin olumsuz sonuçları ve ortaya çıkardığı fiziksel ve psikososyal sorunlar ile ilgili kamu spotları, kısa film ve afiş gibi yazılı ve görsel çalışmalar hazırlanmalıdır. Ayrıca erken yaşta evliliklerin yasal olmadığı, gerçekleşmesinde katkısı bulunanların suç işlediği vurgulanmalı ve cezalar hatırlatılmalıdır (Çelebi ve Piyal, 2022).

Devletlerin tüm paydaşlarının ve sivil toplum örgütlerinin erken yaşta gerçekleştiren evliliklerin önlenmesi konusuna dâhil edilmesi ortak bir bilinç oluşturulması açısından önemlidir. Her üniversitede çocuk üniversitesi birimleri oluşturulmalı ve toplumun her kesiminde yer alan çocuklar, özellikle erken yaşta evlendirilme olasılığı bulunan dezavantajlı

grupta yer alanlar üniversite ortamı ile tanıştırılmalıdır. Böylece çocuklara eğitime kesintisiz ve sürekli olarak devam etmeleri konusunda rol model olunup farkındalık oluşturulabilecektir. Erken yaşta evliliklerin önlenmesi amacıyla kurulan sivil toplum örgütlerinin çalışmaları desteklenmeli, teşvik edilmeli, iletişim ve savunuculuk kapasiteleri güçlendirilmelidir (Tessema, 2020). Coğrafi farklılıklar göz önüne alınarak erken yaşta evliliklerin görülme sıklığına yönelik risk haritası çıkartılmalı ve riskli bölgelerde kurumsal çalışmalar artırılmalıdır. Bu çalışmaların uygulanabilirliği ve devamlılığının esas olması erken yaşta evlilik sorununun çözümüne katkı sunması açısından önemlidir (Zeren ve Gürsoy, 2020; Batyra ve Pesando, 2021).

SONUÇ

Sonuç olarak çocuk yaşta gerçekleştirilen evlilikler birçok yönden sorun teşkil etmesine rağmen günümüzde hala süregelen bir uygulamadır. Bu çalışmada ele aldığımız erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler; yoksulluk, düşük eğitim düzeyi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kültürel ve sosyal normlar, yanlış yorumlanan dini inanışlar çocuk yaşta evliliklerin artmasına yol açmaktadır. Erken yaşta evliliğin kız ve erkek çocukları açısından bireysel ve toplumsal etkilerini ve sonuçlarını ele alan bu derlemede, mağduriyetin çift taraflı yaşandığı ortaya konmuştur. Erken yaşta evlendirilen çocuklardan dünyaya gelen bebeklerin de bu evliliklerin yol açtığı sorunlardan etkilenmektedir. Bu doğrultuda normalleşen erken yaşta evlilikleri özelde evlendirilen çocuklar ve eşleri açısından genelde ise aile ve toplum açısından fiziksel, sosyal ve psikolojik kaynaklı birçok sağlık sorununu beraberinde getirmektedir. Erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesine neden olan üreme sağlığı açısından pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin önlenmesi, özellikle kadın sağlığı hemşirelerinin ve ebelerin yer aldığı multidisipliner bir ekip anlayışı çerçevesinde mümkün kılınabilir. Erken yaşta evlilikler ile ilgili planlanacak hizmetlerde ve programlarda; farkındalık oluşturma çalışmalarının niteliğinin artırılmasına yönelik önleyici müdahaleler ve erken yaşta evlilik gerçekleştirmiş çocuklara sunulacak koruyucu ve sağlığı geliştirici müdahaleler esas alınmalıdır. Alınacak önlemlerin sağlıklı yeni nesiller ve sağlıklı bir toplum oluşturulmasında önemli katkısı olacaktır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri/Kavramı: MA, SG

Araştırmanın Tasarımı: MA, SG

Denetleme/Danışmanlık: SG
Veri Toplama ve/veya İşleme: MA, SG
Verilerin Analizi ve/veya Yorumu: MA, SG
Literatür Taraması: MA, SG
Makalenin Yazımı: MA, SG
Eleştirel İnceleme: SG

KAYNAKLAR

- Adedokun, O., Adeyemi, O., & Dauda, C. (2016). Child marriage and maternal health risks among young mothers in in Gombi, Adamawa State, Nigeria: implications for mortality, entitlements and freedoms. *African Health Sciences* 16(4), 986-999. <http://doi.org/10.4314/ahs.v16i4.15>
- Ahmed, S., Choi, Y., Rimon, J.G., Alzouma, S., Gichangi, P., Guiella, G., Kayembe, P., Kibira, S.P., Makumbi, F., OlaOlorun, F., Omoluabi, E., Otopiri, E., Oumarou, S., Seme, A., Shiferaw, S., Anglewicz, P., Radloff, S., & Tsui, A. (2019). Trends in contraceptive prevalence rates in sub-Saharan Africa since the 2012 london summit on family planning: Results from repeated cross-sectional surveys. *The Lancet Global Health*, 7(7), 904-911. [http://doi.org/10.1016/S2214-109X\(19\)30200-1](http://doi.org/10.1016/S2214-109X(19)30200-1)
- Aktepe, E., & Atay, İ.M. (2017). Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 410-420. <http://doi.org/10.18863/pgy.310791>
- Aslan, B. (2019). Psikoloji penceresinden erken yaşta evlendirilen kız çocukları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(43), 43- 55. <http://doi.org/10.31828/tpy1301996120180525m000004>
- Aslan Cevheroğlu, B. & Kışlak, Ş. (2022). Erken Evlilik Yapan Kadınların Evli Kadın Rolünü Deneyimleme Sürecine İlişkin Nitel Bir Araştırma. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(1), 207-233. <http://doi.org/10.31682/ayna.910951>
- Barai, B., Rezaei, M., Nadrian, H., & Matlabi, H. (2023). What socio-cultural factors encourage child marriage in Sanandaj, Iran? a qualitative study. *Child & Youth Services*, 1-22. <http://doi.org/10.1080/0145935X.2023.2167708>
- Bartels, S.A., Michael, S., & Bunting, A. (2021). Child marriage among Syrian refugees in Lebanon: at the gendered intersection of poverty, immigration, and safety. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 19(4), 472-487. <http://doi.org/10.1080/15562948.2020.1839619>
- Batya, E., & Pesando, L.M. (2021). Trends in child marriage and new evidence on the selective impact of changes in age-at-marriage laws on early marriage. *SSM- Population Health*, 14, 2352-8273. <http://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100811>
- Bebitova, G., & Emül, T.G. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin erken yaş evliliklere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 2(1), 12-24. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ssd/issue/62011/867843>
- Bellés-Obrero, C., & Lombardi, M. (2023). Will you marry me, later? Age-of-marriage laws and child marriage in Mexico. *Journal of Human Resources*, 58(1), 221-259. <http://doi.org/10.3368/jhr.58.3.1219-10621R2>
- Boran, P., Gökçay, G., Devecioğlu, E., & Eren, T. (2015). Çocuk gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26 (2), 58-62. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marumj/issue/432/3207>

Çelebi, M., & Piyal, B. (2022). Çocuk yaşta erken ve zorla yapılan evlilikler. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 16 (3), 632-638. <http://doi.org/10.21763/tjfmpe.1097766>

Çelik, M., & Karasu, F. (2022). Türk ve Suriyeli kadınlarda erken evlilikler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33 (3), 799-810. <http://doi.org/10.33417/tsh.942915>

De Groot, R., Kuunyem, M. Y., & Palermo, T. (2018). Child marriage and associated outcomes in northern Ghana: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 18(1), 1-12. <http://doi.org/10.1186/s12889-018-5166-6>

Dönmez, A., & Karaçam, Z. (2019). Adölesan dönemde evlenen kadınların üreme sağlığı davranışları: bir karma yöntem çalışması. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019. <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/3542?show=full>

Efevbera, Y., Bhabha, J., Farmer, P.E., & Fink, G. (2017). Girl child marriage as a risk factor for early childhood development and stunting. *Soc Sci Med*, 185, 91-101. <http://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.05.027>.

Eyüboğlu, D., & Eyüboğlu, M. (2018). Küçük yaşta evlendirilmek istenen çocuklarda psikiyatrik bozukluklar ve sosyodemografik özellikler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(2), 122-129. <http://doi.org/10.5505/kpd.2018.46320>

Gastón, C.M., Misunas C., & Cappa C. (2019). Child marriage among boys: a global overview of available data. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 14(3), 219-228. <http://doi.org/10.1080/17450128.2019.1566584>

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). 2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye

Kohno, A., Techasrivichien, T., Suguimoto, S.P., Dahlui, M., Nik Farid, N.D., Nakayama, T. (2020). Investigation of the key factors that influence the girls to enter into child marriage: A meta-synthesis of qualitative evidence. *PLoS One*, 15(7), e0235959. <http://doi.org/10.1371/journal.pone.0235959>

Li, C.H., Kolk, M., Yang, W.S., & Chuang, Y.C. (2020). Uxorilocal marriage as a strategy for heirship in a patrilineal society: evidence from household registers in early 20th-century Taiwan. *The History of the Family*, 25(1), 22-45. <http://doi.org/10.1080/1081602X.2019.1641131>

McGavock, T. (2021). Here waits the bride? The effect of Ethiopia's child marriage law. *Journal of Development Economics*, 149, 0304-3878. <http://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2020.102580>. 58

Mukherjee, A., & Sekher, T. V. (2017). "Do only girls suffer? We too!": Early marriage repercussions on boys in rural India. *Economic and Political Weekly*, 52(1), 75-82. https://www.researchgate.net/publication/316876612_'Do_Only_Girls_Suffer_We_Too'_Early_Marriage_Repercussions_on_Boys_in_Rural_India

Polyakova, M. (2018). Child marriage and female educational attainment: A complex relationship. *Atlantic Economic Journal*, 46(4), 475-476. <http://doi.org/10.1007/s11293-018-9598-2>

Raj, A., Salazar, M., Jackson, E. C., Wyss, N., McClendon, K. A., Khanna, A., Belayneh, Y., & McDougal, L. (2019). Students and brides: a qualitative analysis of the relationship between girls' education and early marriage in Ethiopia and India. *BMC public health*, 19(1), 1-20. <http://doi.org/10.1186/s12889-018-6340-6>

Susilo, S., Istiawati, N. F., Aliman, M., & Alghani, M. Z. (2021). Investigation of early marriage: A phenomenology study in the Society of Bawean Island, Indonesia. *Journal of Population and Social Studies*, 29, 544-562. <http://doi.org/10.25133/JPSSv292021.034>

Tessema, Z.T. (2020). Spatial distribution and associated factors' of early marriage among reproductive age women in Ethiopia: a secondary data analysis of Ethiopian Demographic and Health Survey 2016. *BMC Women's Health*, 20(268), 1472-6874. <http://doi.org/10.1186/s12905-020-011035>

Tuğrul, Y.G. (2018). Erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri, deneyimleri ve sonraki yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Sosyoloji Notları*, 2 (1), 2-38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosnot/issue/37831/423671>

Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Türkiye aile yapısı araştırması. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813>, Erişim Tarihi: 21.02.2023

United Nations Population Fund. (2019). Contraception for adolescents and youth. Erişim adresi: https://www.unfpa.org/resources/contraception-adolescents-and-youth?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=DSA&utm_adgroup=General&gclid=Cj0KCQIA3eGfBhCeARIsACpJNU_tGc9W88A3D-9RylTDl60He0K88UaMc154obhnXsHuliQwoPgNIScaAhevEALw_wcB, Erişim tarihi: 20.02.2023

United Nations Population Fund. (2020). Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin sağlık riskleri ve sonuçlarına çok sektörlü yaklaşım. Erişim adresi: https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/unfpa_cyeze_sagliksonuclariraporu_turkce.pdf, Erişim tarihi: 18.02.2023

The United Nations Children's Fund (UNICEF). (2022). Child marriage. Erişim adresi: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>, Erişim tarihi: 10.02.2023

Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye'de çocuk gelinler gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 1-24.

Zeren, F., & Gürsoy, E. (2020). Erken evliliklere neden olan faktörler, tutum ve kadın sağlığı üzerine etkisi. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*.12(1), 124-32. <http://doi.org/10.5336/nurses.2019-7035>.